

SØNDAG FOR DE FORFULGTE

«SØNDAG FOR DE FORFULGTE» 9. NOVEMBER 2025

PREKENREFLEKSJON

ved Gisle Skeie

sokneprest i Haslum menighet, Bærum

(tidligere ansatt i Stefanusalliansen)

1 Evangelieteksten

22. Søndag i treenighetstiden: Lukas 10,25–37 («Den barmhjertige samaritanen»)

25 Da sto en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve. «Mester», sa han, «hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» 26 «Hva står skrevet i loven?» sa Jesus. «Hvordan leser du?» 27 Han svarte: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv.» 28 Da sa Jesus: «Du svarte rett. Gjør det, så skal du leve.» 29 Men han ville rettferdiggjøre seg selv og spurte Jesus: «Hvem er så min neste?» 30 Jesus tok dette opp og sa:

«En mann var på vei fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. 31 Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei. Han så ham, men gikk utenom og forbi. 32 Det samme gjorde en levitt. Han [kom,] så mannen og gikk rett forbi. 33 Men en samaritan som var på reise, kom også dit hvor han lå, og da han fikk se ham, fikk han inderlig medfølelse med ham. 34 Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem. Så løftet han mannen opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. 35 Neste morgen tok han fram to denarer, ga dem til verten og sa: 'Sørg godt for ham. Og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake.'

36 Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» 37 Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du og gjør som han.»

*

Jesu lignelse om den barmhjertige samaritanen er en av de mest kjente fortellingene fra Det nye testamentet. Begrepet «barmhjertig samaritan» lever i beste velgående i det norske språket – sannsynligvis også hos mange som ikke kan gjenfortelle selve lignelsen eller vet hvor begrepet kommer fra.

Lukas skriver mye om rikdom og fattigdom og understreker de rikes ansvar for de fattige. Lukasevangeliet fremhever Jesu omsorg for fattige, utstøtte, svake og tilsidesatte, noe lignelsen om den barmhjertige samaritanen er et godt eksempel på. Lignelsen er særstoff i Lukasevangeliets, altså uten parallell-fortellinger i de andre evangeliene.

Lignelsen er del av en dialog mellom Jesus og den lovkyndige jøden – som først spør Jesus: «Hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» Han vil teste Jesus, få ham til å si noe feil, noe de kan ta ham for. Men, på enkelt og bemerkelsesverdig vis vrir Jesus situasjonen. Han får den lovkyndige til å besvare spørsmålet sitt selv, og Jesus blir den som kan si: «Du svarte rett.» Men, den lovkyndige gir seg ikke og følger opp med å spørre: «Hvem er så min neste?» Igjen svarer Jesus på bemerkelsesverdig vis, nå med å fortelle om den barmhjertige samaritanen.

En samaritan var en person fra Samaria, området mellom Judea og Galilea. På nytestamentlig tid ble samaritanere – altså folk fra Samaria – regnet som urene, og jødene ville ikke ha noe med dem å gjøre.

2 Om avstand og nærhet

«Søndag for de forfulgte» markeres i solidaritet med kristne i mange land og områder – trossøsken som trakasseres, diskrimineres, trues og utsettes for vold og i verste fall drap. Det er en mer spisset tematikk enn «fattig og rik»-tematikken som er fremtredende i alle de tre lesningene for 22. søndag i treenighetstiden.

I vår sammenheng er det ikke «en reisende mann» som trenger hjelp og støtte, men trossøsken som lever under harde vilkår mange steder i verden. Et slikt innskjerpet fokus finner naturlig plass innenfor rammene av dagens tekster, som ikke «bare» handler om fattig og rik, men om likhet for loven, om rettferdighet, om å ta seg av innflyttere og fremmede. Alle de tre tekstene gir konkrete eksempler på hva det innebærer å elske sin neste.

I lignelsen er det ikke samaritanen som gir den sårede mannen medisinsk hjelp og pleie. Men, samaritanen sørger for at mannen får den hjelpen han trenger for å bli frisk. I vår sammenheng, med stor geografisk avstand til de som trakasseres og forfølges for sin tro, er det sjelden vi har mulighet til å være direkte hjelpere. Men, vi kan støtte mennesker og organisasjoner som befinner seg nær de undertrykte. Det er samme rolle som samaritanen hadde.

I møte med nød, krig og undertrykkelse rundt i verden er det ofte nærmest umulig for den enkelte å sette i gang et direkte hjelpearbeid. Da kan vi være glade for at det finnes mange organisasjoner, både ideelle/frivillige og statlige, som har kompetanse og kunnskap til å gi målrettet hjelp lokalt. Vi kan tenke på slike organisasjoner som verten i herberget, mens hver og en av oss kan være samaritanen.

3 Den fremmede

Den lovkyndige mannen fikk høre at det ikke var en av hans egne, hverken presten eller levitten, som hjalp den overfalte mannen: Det var en foraktet fremmed. Dette perspektivet hører også hjemme på «Søndag for de forfulgte». For noen kan det kanskje vekke en viss indre motstand å skulle stå opp for undertrykte muslimer, hinduer, ateister eller andre «fremmede». Men, om vi tar lignelsen på alvor, er dette sentralt: Vi skal ikke begrense vår nestekjærlighet til dem vi regner som «våre egne». Dagens tre bibeltekster formidler et menneskesyn der alle er like verdifulle.

Det betyr naturligvis ikke at det er feil å fokusere på forfulgte *kristne* under «Søndag for de forfulgte». Men, det kan være verdt å nevne i prekenen at Jesus brukte en foraktet samaritan – en *fremmed* – som forbilde på hva det betyr å elske vår neste.

Det går ikke an å kreve trosfrihet kun for kristne. Det hører inn under det dobbelte kjærlighetsbudet at kristne har et ansvar også for andre menneskers frihet – herunder trosfrihet. Dette opplever jeg at en organisasjon som Stefanusalliansen tar på alvor. Deres kristne utgangspunkt kommuniseres tydelig. Men, der det finnes undertrykte kristne, finnes det nesten alltid også andre religiøse grupper som er undertrykt. Da kan man tale hverandres sak og stå sammen i kampen mot diskriminering og undertrykkelse. Det er samtidig et sterkt vitnesbyrd om den nestekjærligheten Jesus forkynner.

4 Kritiske lesetekster

I brevt teksten fra NT leser vi: «Har ikke Gud utvalgt de fattige i verden til å være rike i troen og til å arve det riket han har lovet dem som elsker ham?» (Jak 2,5) Her klinger Bergprekenens saligprisninger (Matt 5,1–12) med – en tekst som var sentral for de første kristne – og som betyr mye for undertrykte kristne i vår egen tid: «Salige er de som er fattige i ånden (...). Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld, for himmelriket er deres.»

Fattigdom handler ikke bare om mangel på eiendom og penger, men er et kjennetegn ved Jesu etterfølgere: De er fattige «i seg selv», for deres rikdom (himmelriket) ligger i at de følger Jesus – selv om verden undertrykker og forfølger dem.

I leseteksten fra 3. Mosebok står det: «Innflytteren som bor hos dere, skal være som en av deres egne landsmenn. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt.» Her henvises det til budet om nestekjærlighet – og til innlevelse i andre menneskers situasjon: «Det kunne ha vært meg.»

Det er ikke alltid lett, men det er helt nødvendig, at vi lever oss inn i våre medmenneskers livssituasjon. I lignelsen står det at da samaritanen fikk se den sårede mannen, «fikk han inderlig medfølelse med ham». Vi må se først. Når vi åpner oss for erfaringer og opplevelser fra forfulgte kristne, får vi del i noe mer og større enn oss selv.

Begge lesetekstene inneholder kraftig kritikk av undertrykkelse, ac de rikes privilegier og av diskriminering av fremmede og fattige. Det er en kritikk vi ikke kan ignorere, selv når den rammer oss selv. Vi er medmennesker når vi viser barmhjertighet mot dem som er langt fra oss – ikke bare geografisk, men også kulturelt.

Det går et spor fra lesetekstenes vektlegging av likhet mellom mennesker frem til det vi i dag kjenner som menneskerettighetene. Trosfrihet (artikkel 18 i FNs menneskerettighetserklæring) er en slik rettighet. Kanskje forstår vi aller best hva en slik rettighet er, når den blir tatt fra oss? I en preken på «Søndag for de forfulgte» er det en god idé å fortelle hva trosfrihet er gjennom historier om enkeltmennesker som har opplevd å bli frarøvet sin trosfrihet. Slike historier finnes det mange av på Stefanusalliansens nettsider.

5 Erfaring og åpenbaring

I en artikkel om erfaring skriver teolog Jan-Olav Henriksen¹:

«(...) hermeneutisk erfaring oppstår når vi konfronteres med Den andre eller Det andre. Slik erfaring utvider eller legger noe til verden slik den allerede er tilstede og fremstår i vår bevissthet som noe vi forsøker å forstå. Slik hermeneutisk erfaring innebærer derfor å bli forandret av møtet med Den andre (...).»

Anvendt på vårt forhold til forfulgte trossøsken: Det er en kostbar gave vi får fra mennesker som utsettes for trakassering, trusler og vold på grunn av sin kristne tro. Gjennom å åpne oss for deres livshistorier, får vi tilgang til erfaringer fra «livet som Jesus-etterfølgere» som vi ellers ikke ville ha kjent til. Vi kan få noen glimt av den skatten som er skjult i de dyrekjøpte erfaringer mange mennesker har som etterfølgere av Jesus.

Kan det til og med være sånn at det skjuler seg en *åpenbaring* i de spesifikke erfaringene forfulgte kristne bærer på? Henriksen argumenterer for at videreføringen av levende kristen tro forutsetter at *erfaring* og *åpenbaring* sees sammen – og at teologien må se på åpenbaring som en spesifikk type erfaring; *åpenbaringserfaring*. Henriksen skriver: «Erfaring generelt gir oss tilgang til virkeligheten, og åpenbaringserfaring er en modifisert slik tilgang som lar oss erfare mer enn det vi har bare i og med vårt eget.»

Når forfulgte kristne deler av sin erfaring, bør vi lytte. Vi må være villige til å la oss påvirke og forme av erfaringer som ikke er våre egne, men som vi likevel kan åpne oss for. Den forfulgte kirke rommer erfaringer som åpenbarer Guds rike.

Gudsriket ligger skjult i svakheten. Håpet bor i det håpløse.

Når Kristus seirer over døden og går ut av graven, er han fremdeles merket av sår.

6 Et stort kor ...

¹ J-O Henriksen (2013). Åpenbaring, erfaring og teologi. Teologisk Tidsskrift, 4(2), 379-395. Oslo: Universitetsforlaget.)

Gjennom årene jeg arbeidet i Stefanusalliansen, møtte jeg mennesker som var blitt utsatt for mye vondt som følge av troen sin. Jeg husker flere som uoppfordret sa at dersom de kunne bytte livssituasjon med oss vestlige europeere, ville svaret ha vært et tydelig «nei». Hvorfor ikke? Kanskje fordi de ante verdien av den troen de bar på. De hadde erfart at troen på Jesus virkelig var dyrekjøpt. Troen ga dem styrke, identitet og selvrespekt. Noen mente også at det måtte være mye vanskeligere å tro på Jesus i vestlige land med mye av både velstand og likegyldighet. Det er kanskje en utfordring fra den forfulgte kirke vi kan ta med oss på en sånn dag?

Men, det er ingen grunn til å tenke smått om den troen du og jeg har. Den er ikke «mindre verdt». De forfulgte har likevel erfaringer og perspektiver vi trenger å lytte til. La oss tenke på hele den globale kirken som et stort kor: Uten stemmene fra de forfulgte, klinger ikke koret fullstemmig. I dette store koret er det ikke én stemme som er overflødig; både din stemme og stemmen til den blasfemidømte familiefaren i Pakistan skal klinge. Sammen.

«Elsk hverandre», sier Jesus. Det betyr ikke å stilne sin egen stemme, men å gjøre sitt for at alle stemmer skal høres. Som gammel korsanger har jeg lært at klangen blir best når hver og en både synger og lytter seg inn mot de andre stemmene, sånn at *min* og *din* stemme både er uunnværlige og samtidig umulige å skille ut fra helheten. Vi må lytte til hverandre. Og vi må bruke vår egen stemme – både til å oppmuntre den som undertrykkes og å si ifra om uretten.

7 ... og en vev av mennesker

Lignelsen om den barmhjertige samaritanen har et relativt lite persongalleri. Som i en god film eller fortelling, gjennomgår karakterene en utvikling gjennom prøvelser og utfordringer. Det gjelder både samaritanen, den sårede mannen og verten i herberget. Men, noen av lignelsens karakterer forblir uforandret: Det er de som velger bort ubehaget og går forbi. Presten og levitten sitter fast i sine roller og forblir likegyldige. Den sårede mannen er like såret etter at de to har gått forbi.

Når samaritanen og herbergeverten beveger seg ut av komfortsonen og trer inn i sine medmenneskers historie, skjer det noe. Den finmaskede veven av mennesker og medmennesker åpenbares for oss. Det er først da, når våre historier veves inn i hverandre med barmhjertighet, at helbredelse og forsoning blir mulig.

8 Alternativ slutt

Noen av karakterene i lignelsen hører vi bare kort om innledningsvis: Røverne. Overfallsmennene. Hvor blir det av dem? De er en nødvendig del av bakgrunnshistorien i lignelsen, men vi vet ingenting om dem. I vår sammenheng ofrer vi likevel noen tanker på den lille, men sentrale rollen overfallsmennene spiller.

Der mennesker undertrykkes, må vi både støtte de undertrykte og konfrontere undertrykkerne. Det er ikke en kristen dyd å skåne de mektige for kritikk. Det

finnes ingen forfulgte kristne, uten at det finnes mennesker og myndigheter som forfølger kristne.

La oss tenke oss at vi skal filmatisere fortellingen om den barmhjertige samaritanen, og vi gir oss selv kunstnerisk frihet til å utforske noe av det fortellingen ikke sier noe om:

I filmen følger vi samaritanen, som forbarmer seg over den sårede mannen, tar ham med til herberget og sørger for at han er i trygge hender. Men, i en overraskende vending mot slutten drar samaritanen videre fra herberget: Han har bestemt seg for å lete opp overfallsmennene. Han vil konfrontere dem og stille dem til ansvar. Fortellingen forlenges og får en alternativ slutt.

Joda, vi trenger fantasi og innlevelse for å se denne slutten for oss. Den samme fantasien og innlevelsen som vi trenger for å se for oss en verden uten krig og vold og trosforfølgelse. Om vi ikke ser for oss hvordan verden *kan* være, hvordan vi *vil* at den skal være; om vi ikke drømmer, ber om og arbeider for en endret verden, kan vi heller ikke finne veien frem dit.

På veien til en bedre fremtid har vi ulike roller. Noen jobber «ute i felt», i umiddelbar nærhet til de som forfølges. Noen folder hendene i sitt eget hjem og ber for dem. Noen gir av pengene sine. Noen signerer appellbrev som sendes til personer med makt til å gripe inn. Noen jobber med å påvirke myndigheter til å la kristne samles og utøve troen sin i fred og fellesskap. Alle trengs.

Hver og en kan åpne seg og ta imot de forfulgtes erfaringer. Vi kan tre med barmhjertighet inn i våre medmenneskers livsvev. Der åpenbares sannheten om hvem vi er. Uansett hvilke friheter vi har, uansett hvilke rettigheter vi er blitt frarøvet: Vi er Guds barn. Skapt av godhet, til å gjøre godt. «Gå du og gjør som samaritanen», sier Jesus.

SJEKK RESSURSBANKEN

FORSLAG TIL SALMER, BØNNER, LITURGISKE LEDD, FORTELLINGER FRA DEN FORFULGTE KIRKE OG MYE ANNET FINNER DU PÅ STEFANUSALLIANSENS NETTSIDER:
stefanus.no